

СТАНОВИЩЕ

изготвено от проф. д-р Борис Парашкевов във връзка с конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (История на културата на немскоезичните страни), обявен в ДВ, бр. 103/27.12.2016 г.

Настоящото становище е изготвено съгласно заповед № РД 38-56 от 24.01.2016 г. на ректора на СУ „Свети Климент Охридски“, проф. дфн. Анастас Герджиков, и в съответствие с решението от първото заседание на научното жури, съставено по силата на същата заповед. Документи за участие в конкурса е подала единствено гл. ас. д-р Мария Илиева Ендрева-Черганова, родена през 1977 г. Познавам я като неин преподавател от обучението ѝ по германистика в ПУ „Паисий Хилендарски“. Отличаваше се с прилежност и любознателност и не се учудих, когато през 2001 г. постъпи като асистент в Катедрата по германистика и скандинавистика към ФКНФ на СУ „Св. Климент Охридски“. Междувременно с много упоритост защити дисертация на тема „Възгледите за изкуството в критическите творби на Райнер Мария Рилке“. Без да игнорира литературните си интереси, за което свидетелстват поредицата водени семинари в бакалавърската степен до 2011 г., тя съсредоточи преподавателската си дейност към културната история на Германия и на немскоезичните страни.

Плод на продължителни занимания в тази насока са двете книги, с които участва в настоящия конкурс. Първата, написана на немски език и посветена на германското Средновековие, е възникнала успоредно и във връзка с водените от кандидатката от 2012 г. лекционни курсове „Увод в културната история на Германия“ и „История на немскоезичните страни (XVI-XX в.)“. Библиографията към нея, наброяваща 90 научни произведения, е указание за сериозен подход към проблематиката, чието разработване не е останало на компилативно равнище, а показва критично отношение към било традиционни, било модерни авторски постановки. Самата кандидатка я оценява като позитивно очертан образ на Средновековието. Монографията в обем от 301 страници е разчленена на девет глави. От диахронно лингвистично гледище не мога да не приветствам направените всестрани обзори, които придават на дидактически ориентирания труд интердисциплинарен характер. Представянето на бита, културата, митологията и древните езикови контакти на германите с римляните (стр. 33 сл.) се препокриват с материята, разисквана също в занятията по историята на немския език, и спомагат за нейното затвърдяване (при добра воля от страна на обучаваните!). Важен момент тук е запознаването с германските племена. Жалко, че авторката не се е опряла на коментарите в историята на немския език на В. Шмит. Колкото и корекции и модификации да са отправяни към датиращата от К. Мюленхоф тридялба на германите на северни, източни и западни, тя си остава най-прегледна. Авторката отчасти се опира на нея, но историографски представените отделни племена невинаги са поставени в контекста на групирането. Северните германи са отпаднали от анализа, а е било редно да се споменат накратко (с оглед на днешните си наследници в Скандинавия), както е постъпено с източните, които пък не са само готите с тяхното арианство, но също вандалите, бургундите и пр. В съвременната германистика т. нар. западни германи (при тях Плиний и Тацит различават ингвеони, иствеони и ерминони) фактически са подразделени на три подгрупи: северноморска (англи, сакси, юти), рейнско-везерска (франки) и полабска група (алемани с шваби, тюринги, баварци, лангобарди). За няколко от членовете на тези племенни групи кандидатката споменава много

исторически подробности, но е било възможно съпринадлежността и взаимодействието им да се изтъкнат по-прецизно.

Много стегнато е представено разпадането на Карловата империя с подялбата съгласно Вердюнския договор (843), последиците от която са налице до днес. Тук е могло да се споменат двуезичните „Страсбургски клетви“ (първият старофренски писмен паметник!), произнесени от братята Лудвиг Немски и Карл Плешиви след битката при Fontenoy (не при Auxerre!).

На съществени промени в течение на средновисоконемския езиков период и на дворцовата поезия е отделено скромно внимание в кратките подраздели „Книжовността до края на XII в.“ (стр. 147 сл.) и „Рицарската култура около 1200 г.“ (174 сл.). Споменати са най-важните представители на дворцовата поезия, които впрочем в творбите си изграждат една до голяма степен изкуствено унифицирана езикова форма. Оттам се преминава към обстойно разискване на рицарството, чийто френски вариант се е превърнал в прототип за немските рицари, за техния начин на живот, нрави и език. Коментиранията в тази взаимовръзка материя отново ще подпомогне преподаванията по история на езика и на средновековната немскоезична литература, за която едва ли са предвидени прекалено много часове.

На фона на данните за героичните епоси, за рицарския роман и дори за странстващите певци достойно представяне е трябвало да намери знаменитият средновековен народен епос „Песен за нибелунгите“. Не за друго, а защото по уникален начин би допълнил нагледно тематичната ориентираност на монографията, тъй като представлява своеобразна амалгама от събития и герои от германската езическа история и митология, вградени в бляскавата епоха на рицарската култура и на християнските канони по немските земи.

Следващите глави, изпъстрени с отчасти дори предозирани подробности и моменти от историята на Германия, завършват с кратка информация за хуманизма и неговите представители в лицето на писателите Йоханес Тепъл и Себастиан Брант, на реформаторите Еразъм, Ройхлин, Хутен и Лутер. В края на изложението, базирано на солидни източници и по тази причина не на последно място написано на безупречен немски език, на половин страница има заключителни думи, на които би подходдал насловът *Schlusswort* вместо *Zusammenfassung*. Защото обобщителните думи би трябвало да сумират приносните моменти в монографията.

Втората монография „Княжество Лихтенщайн. История. Култура. Идентичност“, създадена на български в съавторство с д-р Даниела Дечева, се основава на преводен материал (в библиографията фигурират над 100 немскоезични източника), но и на лични впечатления и запознанства по време на два престоая в страната. Тази публикация бих нарекъл смело начинание, тъй като е посветена на едно княжество (трудно е да се говори за държава в познатите ни мащаби!) с близо 40 000 души население, със столица Вадуц (правилното е *Фадуц*) и голям град Шан (така, за да се произнася правилно, а не *Шаан*), всеки от които с около 6000 жители. Въз основа на съвместно оформената от авторките концепция д-р Ендрева е разработила историческата част – от Античността и Средновековието през Реформацията и Тридесетгодишната война до XX в. (общо 98 страници). Прегледът включва ретроспективни данни за населението и езика му, за историческите събития в земите около територията на княжеството до сдобиването му с независимост през 1806 г., за развитието на Лихтенщайн като просперираща страна със солидна икономика, финансова система и социална стабилност. Като четивно изготвен справочник с богата информативна стойност книгата ще бъде в услуга не само на студентите по германистика, но и на всеки читател с широки културни интереси, отворени към света.

За целите на рецензирането са предоставени също една студия и шест статии. В студията се предприема обзор на дискусията около образа на Мартин Лутер, разгърнала се през втората половина на XIX и началото на XX в. и означавана като „национален и интелектуален дискурс“. Резултатите от направения критически дискурсивен анализ д-р Ендрева обобщава накратко така: В националния дискурс Лутер е конструиран като баща на немската нация и неин основен стълб, а в интелектуалния реформаторското му дело е окачествено като пагубно за немския народ и е отречено заради рационализирането на християнството с настъпилите последствия в политическия и обществения живот. Мимоходом се споменава оценката на Е. Фридел за приноса на Лутер по отношение на немския език и „неговата музикалност“. Авторът логично се дистанцира от патетичното, но наивистично схващане за Лутер като създател на немския език, признавайки фактически ролята на превода на Свещеното писание, допринесъл в значителна степен за постепенното формиране на единен книжовен немски език.

Три от статиите са своеобразни придатъци към дисертационния труд, доколкото третират проблеми, свързани с творчеството на Рилке. Други две са исторически ориентирани – едната изяснява представата за средновековна България, изхождайки от българската и германската историография през XIX в., а другата анализира пощенските картички като пропагандно средство по време на Първата световна война и ги групира в три функционални групи.

Като вземам предвид педагогическата дейност на кандидатката, утвърдила се вече като преподавателка с два лекционни курса и поредица от литературни семинари, и с оглед на изложената по-горе положителна оценка за научното ѝ творчество, предлагам на почитаемото научно жури да присъди на д-р Мария Илиева Ендрева-Черганова академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (История на културата на немскоезичните страни).

София, април 2017 г.

проф. д-р Борис Парашкевов